

25-04-014

De som medvirker i «Den gode vei», på marsj gjennom Münchens gater.

Den gode vei gjennom Tyskland

1948

Av RANDULF HASLUND

IZ

INNHold:

	Side
Gjennom Tyskland med de første ideologiske styrker fra vest	4
Kampen om Tysklands ungdom	8
Og der var ingen ruiner	11
Prisstreik, svartebørs og andre daglige ting i Tyskland	13
Det som var Tyskland for ikke så lenge siden	17
Fagforeningsledere som forkjempere for en demokratisk ideologi i Tyskland	21
Med sukker og poteter over luftbroen til Berlin	23
Tyske problemer i tverrsnitt	23

Artiklene har stått i forskjellige norske dagsaviser
i november—desember 1948.

Dette hefte kan bestilles fra:
MORALSK OPPRUSTNING, APALVEIEN 45, BLINDERN PR. OSLO

Sats: Hjemmets setteri
Trykk: Enersens Trykkeri, Oslo

Forord

Tyske statsministre og andre ledende menn og kvinner innbød høsten 1948 Moralsk Opprustning til å komme til Tyskland med revyen «Den gode vei». Mange av dem hadde vært ved den internasjonale verdenskonferanse for Moralsk Opprustning i Caux i Sveits, og det de hadde opplevd der, fikk dem til å innby avantgarden til å være med på å «gi det tyske folk nytt håp og ny styrke», som innbydelsen uttrykte det. Kontrasten mellom krisens omfang og kurens enkelhet var så sterk, at den også fanget interessen utenfor Tysklands grenser. Gudrun Egebjerg reiste som spesialkorrespondent for «Berlingske Tidende» i København, og undertegnede for «Morgenbladet» i Oslo, for å skrive om hva vi så skje. Vi møtte «Cauxfolkene», som tyskerne kalte dem, i det herjede Ruhr, og fortsatte så deres rute tilbake for å se resultatene av deres ferd. Det som var skjedd var så utrolig, at det er umulig å gi uttrykk for det i noen få artikler.

Vi reiste hele turen i bil, vel 6 000 km., og det sto klart for oss at det var bare et mirakel som kan redde Tyskland. De er merket på liv og sjel etter 12 års diktatur, etter totalt nederlag og etter alt det krig og okkupasjon fører med seg.

Sent en kveld satt vi på kontoret hos gamle redaktør Goldschagg i München. Han hadde spilt den gamle mann som går over scenen i revyen og representerer Tyskland. Og som vi snakket sammen der, og han fortalte om familie og venner som var blitt borte, om ødeleggelse og håpløshet, gjentok han den setningen han sier på scenen: «Gjennom ødeleggelsens torden lyder Herrens stemme. Ut fra ruinene og fortvilelsen kaller Han «Kom til meg alle som . . .»

Noen av Tysklands menn har tatt konsekvensen av disse ord. De innrømmer at den skeptiske har rett når han hevder at Tysklands problem er tyskerne selv. De tar konsekvensen og setter alt på ett brett. De ser at det eneste håp er at mennesker kan forvandles og lære å følge Guds plan.

Disse menn er praktiske politikere, pressefolk, fagforeningsfolk, og andre menn og kvinner i ansvarlige stillinger. Noen av dem har holdt sammen i kampen mot Hitler. De er forskjellige i religiøs og politisk oppfatning. Men de er realpolitikere, og de unge følger dem. De har selverkjenneelse og tro, uunnværlige egenskaper for den som skal drive pionérarbeid. Av den kamp de har begynt, avhenger om de som har mistet alt skal bli de første til å finne alt, på en ny måte, en måte Tyskland ikke har tenkt på før.

Det er etter mange forespørsler jeg trykker disse artikler i hefteform, og jeg håper de kan bli brukt til å spre forståelse og gi oss videre syner for hva som kan skje og hva som er ved å skje gjennom det arbeide Frank Buchman er begynt på i Moralsk Opprustning.

Randulf Haslund.

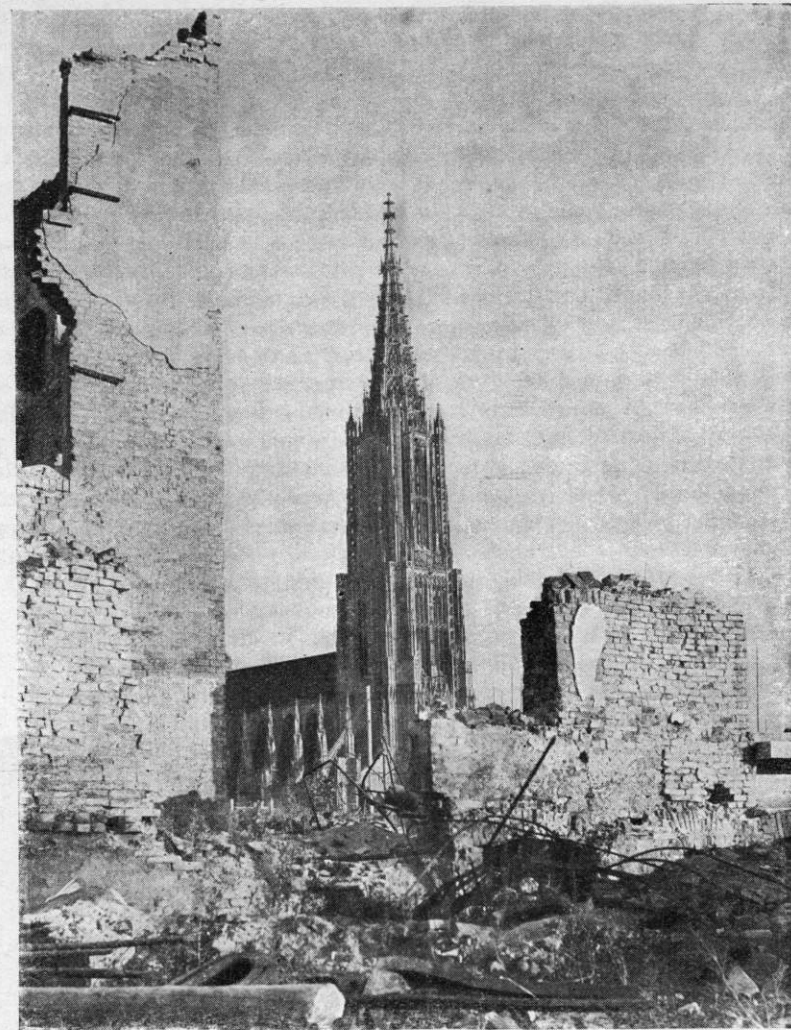
Gjennom Tyskland med de første ideologiske styrker fra vest

«Når Domkirkens klokker ringer, betyr det at det er en halv time til våre venner fra Caux kommer». Det var borgermesteren i Ulm som hadde gitt sine medborgere denne meddelelse gjennom presse og radio. Og mange, mange var kommet sammen på plassen foran Domkirken da de syv store bussene fra Sveits kom inn gjennom den beskyttede byporten. Kirkeklokkene lød igjen, nesten bombastisk. Og fra et gotisk galleri hilser en flokk unge velkommen med trompetfanfarer.

Stor og grå står Domkirken, omtrent den eneste bygning som er igjen i hele byen. Ellers er alt ruiner. Der felles tårer på begge sider. Det er første gang mange av dem som kommer ser hva en ødelagt by er. Det er første gang for omtrent alle som er samlet, at de har venner fra andre land som kommer på besøk. De har alle sett andre styrker komme. Dette hadde de ikke trodd mulig. Og det er også en historisk begivenhet.

260 mennesker fra 20 nasjoner, mennesker i alle aldre og fra alle befolkningslag, er med. De er invitert av regjeringen i Nord Rhin Westfalen ved ministerpresident Arnold, av regjeringen i Würtemberg Baden ved ministerpresident Maier og av ministerpresident Ehard i Bayern. De er invitert til komme og spre den ånd som ved Dr. Buchman er skapt i Moralsk Opprustning, for, som de uttrykker det: «Å spre ånden fra Caux og derved hjelpe til med å gi vår nasjon nytt håp og ny styrke». Det er den største skare sivile som er kommet til Tyskland siden krigen. De er fra Amerika, Australia, alle fire nordiske land, fra Sør-Afrika, India og Italia. Og blant dem er også de første japanere som setter fot på tysk jord siden krigens slutt. Mange av dem har kjempet i motstandsbevegelsene i de forskjellige land og mange har tatt del i krigen, også i invasjonen av Tyskland. Noen er knapt nok kommet seg etter oppholdet i konsentrasjonsleirene. En ung amerikaner som stormet over Rhinen med general Patton, sier smilende, med en tåre i øyekroken: «Dette er noe annet. Sist hadde vi ingen innbydelse!» Og han har gitt uttrykk for det mest historiske ved dette inntog. Her kommer mennesker som vil gi alt for å hjelpe et annet land til å bli det de skulle bli. De har selv opplevd og funnet den ideologi som besvarer alle problemer, som besvarer problemer med mennesker. Og de er innbudt av landets mest ansvarlige menn til å komme og gi det videre.

Inne i domkirken ønsker borgermesteren velkommen og en fransk pike som har levd hele sitt liv i Elsass-Lothringen og har lært å hate tyskerne, ser granskende på dem. De vel 30 unge skandinaver synger sangen: «Es muss alles anders werden». «Ut av vanskelighetene i dag

Deres første møte med Tyskland var domkirkeklokkene og borgerne i Ulm.

skapes nye hjerter — nye mennesker. Alt kan bli annerledes». — På Rådhuset er det mottagelse. — Folk har spart sammen av deres små rasjoner og trakterer med kaffe og kake. Og da bussene ruller videre står de langs gatene og vinker. — Ukjente mennesker for en kort tid siden. Nå venner som vil kjempe sammen for at alt skal bli annerledes.

München — nye ruiner. Hitler drømte og bygget her og la grunnlaget for en ideologi som la store deler av verden i ruiner. Her kommer en hel flokk mennesker med en annen og meget sterkere ideologi. «Tenk ikke på ruinene i byene,» sier en. «Tenk på ruinene i våre hjer-

ter, for de kan dere hjelpe oss til å gjenskape på noen øyeblikke». «Hadde vi hatt denne idéologi for femten år siden, så ville vi ikke hatt noen krig,» sier en annen. Og de åpner deres hjerter og hjem. Byen er vel 40 prosent ødelagt. Men likevel finner de plass til mange i sine hjem. Besetelsesmyndighetene er forbauset over at det kan skje. Mange ligger vondt og det er ikke så varmt, men de som har tatt dem inn har gjort sitt alt. Og de deler deres lille rasjon av mørkt brød og har et par ekstra kaffebønner på kjelen til frokost. Det er det virkelige demokrati og den eneste måte man kan komme til å lære hverandre å kjenne på og bygge grunnlaget for et sant demokrati videre.

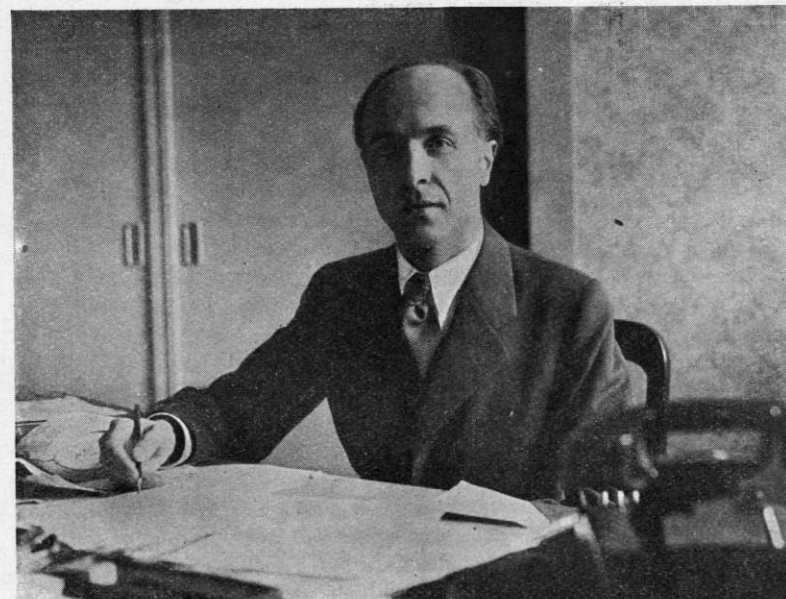
Invitasjonene til Dr. Buchman har bedt ham om å komme og bringe den ideologiske revy: «Den gode vei». — Første oppførelsen i Tyskland var i München. Alt som brukes på scenen og til belysning og lydforsterkning er tatt med fra Caux. Det er et stort maskineri. Det er en moderne hær på marsj — for å skape. Ministerpresidenten ønsker velkommen: «Hvis det noe sted i verden finnes god grobunn for de idéer som Moralsk Opprustning kjemper for, så er det i Tyskland. Det er på grunn av den nåværende åndelige og materielle stilling. Vi trenger hjelp for å kunne vinne denne kampen, hjelp så vi kan hjelpe oss selv. Vi har overvunnet de vanskeligste år, sulten, tørken og ødeleggelsene. Men vi har ikke noe annet håp enn det dere bringer. I dag står vi overfor det spørsmål om den kristne etikk er praktisk og anvendelig i vår tid med de sosiale fremskritt. Dr. Buchman har påtatt seg det arbeid å overføre den kristne etikk så den er anvendelig i det daglige liv. Han har gjort det ved å bruke nye våpen. De appellerer ikke bare til individene, men gjennom dem til hele samfunnet. Det er sant at ethvert individ først er ansvarlig for seg selv, at han blir annerledes og finner en fast indre overbevisning. Men mennesker som har funnet dette og som står sammen, gir samfunnet det sanne grunnlag for en fremadskridende sosial ordning. Dette skaper fred mellom menneskene og vil lede til fred mellom nasjonene. For oss er Frank Buchman på denne tur gjennom Tyskland fremfor alt en levende politisk realitet. Ett er sant og sikkert og kan ikke dras i tvil: Ingen, intet menneske i verden har siden krigens slutt gjort så meget for Tyskland som Dr. Buchman. Reisen gjennom Tyskland vil bli fulgt av verdens øyne».

Premiøren er i Gartnerplatz Theater. Det er nettopp bygget opp igjen og er et av de fineste teatre i Tyskland. Den bayerske stat har stilt det til disposisjon. Og de amerikanske militærmyndigheter har beordret offiserer og soldater og biler og mange andre ting til å lette arbeidet. — Mange strålende forestillinger har funnet sted her. Hitler pleide sitte i den keiserlige losje, men mange uttrykker at dette kanskje er den mest betydningsfulle kveld som noen gang har vært i dette teater. Begynnelsen til et nytt Tyskland. Hr. Sattler, sekretær i ministeriet for kultur og undervisning, åpnet. Han talte personlig om hva Caux hadde betydd for ham, og uttrykte en særlig velkomsthilsen til dem som kom fra land som tyskerne hadde tatt. Han sa han forsto hva de måtte føle. Og da teppet falt etter en uforlignelig forestilling, talte ministerpresident Ehard fra sin losje: «Det er slik det burde være,

det er slik det og må bli. Uten dette har vi ikke noe håp om varig fred eller noe håp om at nasjonene kan enes.» Hans politiske opponent, tidligere ministerpresident Högnér, reiser seg og sier: «Vi må la våre politiske motsetninger ligge bak oss, og skape Tysklands framtid sammen i denne ånd.»

Forsamlingen var noe for seg. Lederen for den katolske ungdom kom med mange av sine venner. Endel russiske offiserer som hadde flyktet under krigen i håp om at tyskerne ville fri russerne, brakte 30 russiske studenter med seg. En av dem sa at endelig hadde han funnet det han søkte. Tredve flyktninger kom fra leiren i Dachau. Endel fanger som var kommet hjem fra Russland for kort tid siden kom med blomster. En av byens ledende borgere uttrykte seg slik: «Dette har gjort det som Oberammergau feilet i å gjøre.» Folk ble lenge for å høre mer. De ble til den siste trikken gikk, og mange måtte søke seg hjem gjennom ruinene i mørke. Folkene fra kortfilmen hadde tatt film av det hele, og München radio hadde tatt det opp på plater så det kan bli kringkastet senere. Som de gikk hjem tenkte mange på et scenebilde der faren går forbi ruinene med sine to små barn og stille sier: «Mens ødeleggelsens torden raser, våre byer er i ruiner og våre hjerter er fortvilet, kaller Gud:

«Alle som bærer tunge byrder, kom til meg.»

Ministerpresident Karl Arnold, Nordrhein-Westfalen, har ansvaret for 14 millioner mennesker og ruhrkullene.

Tysk ungdom i dag — livende redd for å bli skuffet igjen, lengselsfull etter noe, de våger å tro på.

Kampen om Tysklands ungdom

Med unge fra mange land til Ruhrdistriktet.

Samtale med ministerpresident Arnold.

Vi sto på trappen utenfor Rådhuset i Ruhrbyen Wuppertal. Som over alt var der ruiner i bakgrunnen. Det var unge mennesker som sto der sammen, mens de ridende politistyrker som var utkommandert hvis noe skulle skje, begynte å blande seg i samtaler. Mange av de unge hadde vært med å skape ruiner i andre land. Mange av dem ville være klar til å være med neste gang det skulle skje.

Wuppertal står i litt av en særstilling blant Rhinbyene. For der drives mest småindustri. Meget er ødelagt, men spørsmålet i så mange av disse byene i dag er hvor meget de skal få lov til å beholde når demonteringen er ferdig. Hele spørsmålet om demontering er det ømeste samtaleemne i dag. Og ikke bare blant tyskerne. Mange av dem som tjenestegjør undres på om deres skatter skal brukes til å understøtte landet etter at de har tatt bort de fabrikkene som kunne ha hjulpet dem framover. Men i Wuppertal er det ikke så alvorlig, for

mange av småindustriene beskjeftiger 20—40 mann, og det er ikke noe å demontere. I hvert fall ikke i vestsonen.

1200 unge hadde underskrevet et brev til Frank Buchman og bedt ham komme til Wuppertal med de unge fra mange land, så de som så lenge har vært utestengt fra samkvem med andre lands ungdom kunne få vite hvordan de tenkte og levde. Og denne lørdags ettermiddagen var de sammen. Over 3000 unge satt og sto og hang i den store Rådhusalen. Flagg som har vært forbudt i mange år var fremme igjen. En ung mann fra Detroit talte. Han fortalte ganske enkelt om hvordan han hadde levd i den store industribyen. Hans far var en av dem som organiserte arbeiderne hos Ford, og hans mor var tillitsmann for kvinnene. Sønnen organiserte sin gjeng, men ikke for å skape noe positivt i byen. En dag fortalte foreldrene at de skulle skilles. Da sank hjertet i 16-åringen, og han så at han hadde vært med på å ødelegge hjemmet. Han fant en positiv livsmåte og fikk sine venner med seg i kampen.

Mange andre fra forskjellige land talte, også fra Norge. De talte i to og en halv time, og tilhørerne ville ha mer. Men salen skulle brukes til noe annet, så de måtte ut. Klokken to begynte de. Ved 7-tiden måtte vi reise tilbake til Düsseldorf, men ennå sto der klynger på trappen og rundt plassen. Og politiet hadde glemt at det var vaktskifte.

Jeg sto midt i en flokk på omkring tyve unge. De var 20—25 år. Mange hadde vært soldater. En ung kraftig kar sto der like ved meg. Han sa ingenting, mens de andre kom med spørsmål eller ga sine meninger til kjenne. Men så kom vi inn på spørsmålet hva vi virkelig ønsket, om ikke det var demokratiet og om vi da ikke alle måtte kjempe med for å gi det livsbetingelse. Da så han meg rett inn i øynene og det likesom brøt ut av ham: «Hvordan kan De snakke til meg om demokrati. Jeg var 9 år da Hitler kom til makten og diktaturet begynte. Jeg hadde ingen sjanse. Så kom krigen. Nå lever vi her i ruinene og har tapt. Kommunismen gjør landevinninger i store deler av Tyskland. Jeg vet ikke om jeg skal slutte meg til den. For det vet jeg hva er, men hva vet jeg om demokratiet?» Av og til er det ikke stort man skal ha sagt. Vi talte lenge videre. Han skal lære mange unge hva demokratiet er, for han er en kjemper. Jeg så igjen hvor rett de hadde hatt de mange som hadde tryglet om å få Moralsk Opprustning brakt til Tyskland nå. For nå er folk på jakt etter noe de kan leve på og for. Spørsmålet om framtiden er spørsmålet om de unge. Tyskland er begynt å leve igjen. Demokratiet har en sjanse hvis demokratene har en ideologi. Den må være sterk nok til å bruke alt i de unge og den må spenne vidt nok til å vinne dem alle. Det er demokratiets og den kristne sivilisasjons eneste mulighet.

Ministerpresident Arnold og frue sto sammen med flere av ministrene og mange folk fra Düsseldorf og vinket adjø da bussene rullet bort fra regjeringsbygningen. Og kort etter satt jeg overfor ham i hans kontor. Han er en av de menn mange regner med som en av lederne i det kommende Tyskland. Minister Arnold er arbeider og ble innsatt av okkupasjonsmyndighetene og siden valgt. Jeg vil gjerne ha hans vurdering av hva som er skjedd disse dagene og også hva han ser for Tyskland og Europa.

«Det er jo ikke kull og jern det i dypeste forstand kommer an på,» sa han. «Vårt største aktivum er vår arbeids- og livsvilje, vår tro og vår ansvarsfølelse. Seks av ministeriets medlemmer har vært i Caux i sommer, og vi så klart at den ideologi som Moralsk Opprustning er talsmann for nettopp appellerer til de egenskaper i vårt folk. Og disse dager har gitt oss det. Jeg ser tre områder hvor jeg tror vi har fått megen hjelp: Når De har gått omkring her i Ruhr har De sett mange harde, livløse, likeglade ansikter. Mange er nesten apatiske. Og ikke minst de unge som føler seg snytt og skuffet og som ikke våger å feste tiltro til noe. De har likesom gjort seg ferdige med all kulturell, politisk og sosial interesse. De kan likesom ikke overkomme mer enn det å leve og være til. De er skeptiske. På det grunnlag kan vi aldri skape et fruktbart demokrati. For jeg ser mer og mer at demokrati ikke er en politisk teknikk. Et demokrati må hvile i den enkelte overbeviste samvittighet. Anden og budskapet i revyen «Den gode vei» griper fatt i de mennesker og viser dem veien tilbake til samfunnet, til der de hører hjemme og kan spille en rolle. De ser levendegjort grunnsetningene for et nytt samfunn og for en ny sosial ordning.»

«Som européer må jeg understreke et annet avgjørende punkt. Så lenge vi som politikere bare henger fast ved idealet om et nytt Europa, forblir det den samme håpløse illusjon det alltid har vært. Men her kommer til oss et samfunn av mennesker fra mange andre nasjoner. Og de lever det mellomfolkelige fellesskap politikere har som ideal. De er realistiske, det er en kjensgjerning ingen kan bortforklare. Mange, ikke minst sosialdemokrater, har sagt til meg her i Düsseldorf disse dagene: «Den tanken om et nytt Europa er altså ikke bare illusjon. Den realiseres jo alt nå av noen.» Europa kan bare bli nytt hvis vi først og fremst tror på det. En ny verdensordning skapes av overbevisning og tro, av mennesker som lever etter de idéer de tror på. Når tilstrekkelig mange gjør det, vil politikerne også måtte gripe det og de praktiske resultater vil foreligge.»

«Og ikke minst betydningsfullt er det at på grunn av disse menneskenes klare, åpne personligheter, på grunn av den måten de lever sammen og også sammen med oss, så er noe nytt og levende kommet tilbake til oss, noe som nesten var blitt borte fra våre liv. De har fått lukket opp rustningen vår i disse dagene. Regjeringer og parlament kan jo bare bli det de skal være og gjøre det riktige når det rette forhold hersker mellom menneskene. Skjer ikke det, står de maktesløse, selv om de har skapt aldri så gode lover.»

«Hvordan kan de rette forhold mellom menneskene praktiseres i et land som er besatt og som har så sterke sosiale og politiske motsetninger?»

«Det er min plikt som ansvarlig tysker å samarbeide med besetningsmyndighetene. Det er lett nok å vinne tilslutning ved å gjøre narr av dem. Men det er min overbevisning at der er større forståelse for Tyskland både i England og Amerika enn der er i Tyskland for de land. Samtidig må vi passe godt på at vi ikke spiller for meget på de nasjonale følelser. Derfor var det jeg sa ved fredsfesten i Münster at Frankrike og Tyskland må tilgi det som har vært, og så sammen be-

gynne forfra igjen. Da kan vi gi meget sammen til verden og legge grunnlaget for varig fred.»

Der arbeides lenge og hardt utenfor vinduene mine i presseklubben. Butikkvinduene langs hovedgaten er fulle. Men kanskje er det med varene som med mange av husene, det er bare fasade. Inni er ingenting. Men Tyskland er begynt å røre på seg igjen. Og vi mennesker venner oss så snart til nye ting. Jeg er alt vant til ruinene. Men inne på jernbanestasjonen er en stor vegg full med bilder av unge menn. Det er savnede som søkes. Sist hørt fra da og da, på den og den front. Alder 18, 19, 20 . . . Andre unge som er kommet hjem søker å sette murstykkene sammen for om mulig å gjenskape noen av de gamle bygningene. Nei, livet er langt fra normalt. Jeg tenker på de unge i Wuppertal, på byråsjefen i undervisningsdepartementet som sto opp og sa til dem: «Jeg hadde bare to valg, selvmord eller forvandling. Får jeg kjempe sammen med dere for forvandling?»

Og der var ingen ruiner . . .

Gjennom Rhin- og Moseldistriktene

mens vindruen høstes og folkene søker noe nytt.

Et land begynner å søke etter noe nytt. Diktaturet er borte her i Tyskland, selv om så mange av de ting som gjorde det mulig, ennå er til, nesten begynner på nytt. Men tyskerne i dag er stolte av at de har et parlamentarisk råd som skal legge grunnlaget til deres nye grunnlov. Foreløpig er det ytterst få ting de er enig om, men de har muligheten. Og store skilte langs autostradaen bekjentgjør at vi nærmer oss Bonn hvor det parlamentariske råd sitter sammen. Bonn — det er ikke mer enn 100 år siden en ung mann gikk der og studerte. Han het Karl Marx. Han skrev kanskje ingen grunnlov, men han ga verden en ideologi. Hvor den skal føre oss hen, vet vi ennå ikke. Hva det parlamentariske råd skal komme til, vet vi heller ikke. Men det har en mulighet. Og som vi kjører gjennom Bonn og forbi deres hovedkvarter, slår det samme spørsmål en, som soldaten spør imot slutten av revyen «Den gode vei»: Hvilken vei skal du ta?

Moseldalen får en til å glemme så meget av det utrolige man har levd midt opp i de siste ukene. De små, gamle byene ligger urørte. En hel del broer er ødelagt i krigens siste hysteriske dager. Men det som står igjen er ikke skjemmende. Det er som en del av landskapet. Og selv om man er begynt å glemme det faktum at man lever i ruiner, så er det noe visst befriende å være borte fra dem.

Det er nesten blitt mørkt, og ennå er vi ikke kommet til vårt bestemmelsessted. Men vi kjører lenger bort fra meget av det gresselige krigen minner om mens vi følger Mosel i dens mange buktninger og krysser den atskillige ganger. Og så er vi i Trabe Trabach, et av vinsentrene i Moseldistriktet. Günther sitter ved bordet og skal til å spise da vi kommer. Han var begynt å tvile på om jeg kom. Og plutselig

var det ikke så lenge siden sist, rent bortsett fra at han ikke var den gamle. Glansen var likesom gått ut av øynene på ham. Og han sa det straks. Han hadde ikke noe å holde fast i lenger. Han forlot Tyskland fordi han var imot det som foregikk der. I Australia hadde han gjort en god begynnelse og ventet bare på Doris, konen hans. Han satt inne-stengt i seks år og hadde lite å foreta seg. Jeg hadde gått gjennom gaten hans som han måtte gjøre det. Barndomshjemmet hans, der vi hadde hatt så mange glade guttedager, var vekk. Hele gaten var fylt av murstein. Det var alt. Doris hadde ventet trofast. Bare fem korte dager hadde de hatt sammen etter bryllupet.

«Og nå,» sa Günther, «skal jeg reise ut igjen. Jeg har bestemt meg, og jeg vet hvorhen jeg skal. Jeg kunne nok tjene til livets opphold her, men jeg er redd for å bli skuffet en gang til. Så vi skal reise.»

«Men jeg har aldri kjent noen som elsket sitt land som du gjorde, Günther.»

«Nei, det har du kanskje rett i. Men det er lenge siden.»

«Men har du aldri tenkt på hva du kan gjøre for Tyskland?»

Vi forteller om hvordan vi er kommet hit, for å studere det positive som skjer og for realistisk å vurdere resultatet av Moralsk Opprustnings arbeid siden de kom hit med revyen «Den gode vei». Günther er interessert. Og vi snakker sammen om de mange statsmenn som har hatt mot nok til å invitere en hel liten hær fremmede til landet for sammen med dem å kjempe for hva som er rett.

Noe tennes i Günther, og plutselig avbryter han: «Vet du hva, dette er kommet akkurat i rette øyeblikk. Vi er tomme og skuffet. Noe er gått i stykker inne i oss. Og selv om vi ikke har lyst til å se sannheten, så tror jeg vi begynner å innrømme at det menneskelige ikke er nok.» Vi har ikke snakket om det som var. Vårt vennskap var så virkelig at vi begynte der vi møttes igjen. Men nå tar Günther en liten tur tilbake. «Jeg har titt tenkt på det, vet du. Du fortalte meg akkurat det samme da jeg tok deg til den lille ølstuen i St. Pauli i Hamburg kvelden før Doris og jeg ble gift.»

Snakket går videre. Vi forteller om hvordan vi har søkt å sette oss inn i den ideologiske kamp i Ruhr, i et av de mest strategiske områder i Tyskland. Vi forteller om kamp mellom mennesker og i mennesker, om hvordan vi har sett at de positive kreftene har vunnet mange seire mens angrepene kommer fra alle sider. Det var nakne fakta vi la fram. Fakta om mennesker som hadde besluttet seg til å holde opp med å kjøpe på svartebørsen, som hadde gjort seg ferdige med alle de ting som kunne hindre et sant demokrati fra å bli skapt, om hjem som var blitt gjort nye, om ungdom som hadde vært like rotløse som Günther, men som hadde funnet noe nytt.

— Vi fulgte Mosel videre. Det er noe nytt og vakkert etter hver av de mange svingene. Og kirkespir vinker til kirkespir over de små mosegrodde byene de er satt til å bevokte og beskytte. Og nå fikk vi riktig se vin høsten som var begynt for to dager siden. I en av de bittesmå, gamle byene som aldri har fått ansiktet sitt forandret, snakket vi med to gutter i 8 års alderen. De fortalte oss at den steinstøtten som sto midt på brua var deres skytshelgen, St. Nikolaus. Den

klossete støtten av en soldat oppe i bakken nevnte de ikke. Og en stor hengopil skjulte den nesten. Da vi spurte dem hvorfor de ikke var på skolen, så de på oss med forundring. Kunne noen være så dum? Alle hadde ferie. Det var jo vin høst.

Og vi så at alle var med. Det var arbeid og fest i utrolig blanding.

Vi stoppet for å ta et bilde av en familie. De bød oss så mange druer vi ville ha og vi ga dem sjokolade. Vi fikk vite alt om deres vinproduksjon. Mannen var byens skolelærer. Han var 48 år gammel da han kom hjem fra krigen. Og slik har det alltid vært i denne dalen. Livet går sin stille, jevne gang. Lite er forandret med årene. Alle arbeider og når det er krig, drar mennene ut. Men det er lettere å finne tilbake til dette stille livet deres. Det flyter like rolig som Mosel som er vennen deres og som stille har brakt nyheter videre i århundrer. Vi lot tiden gå mens vi var sammen med disse enkle menneskene. Vi fikk heller bruke en dag ekstra. De hadde så meget å fortelle fra deres enkle livsførsel, og samtidig ville de så gjerne høre det vi hadde å fortelle. De ba oss komme snart igjen. De var forundret da de hørte at Danmark og Norge også hadde rasjonering og at vi ikke fikk kjøtt. De var med på den positive tenking. De ønsket å ta vare på sine vinranker og leve livet rolig i dalen deres. Men de var også med på at de hadde ansvar for å bringe det videre til andre.

Det var grunnstemningen hos alle vi traff. Og overalt var det også: «Da jeg kom hjem fra krigen var jeg 48 år eller mer. Da jeg kom hjem etter års fangenskap. Da jeg rømte østfra og kom hit som flyktning.» Det var som jeg så Günther og hørte hans: «Jeg er blitt rotløs.» Han sa det var tomrom og at vi var kommet i rette tid. Hva kan et stort lands framtid bli med en slik ungdom om ikke den finner noe positivt? Den kan jo ikke leve videre i tomrom.

I Trier møtte vi ruinene igjen. Karl Marx' fødeby. Vi hadde kjørt langt bort fra den veien vi skulle. Men det var så lenge siden sist. Og vi hadde vært på en lang reise bort fra det de fleste vet om Tyskland i dag. Vi hadde møtt mennesker som lever som deres forfedre gjorde, flittige og nøysomme. Brostumpene skrek ikke høyt om krig. De var bare en sidebemerkning om menneskers tåpelighet.

Om kvelden kjørte vi inn i Frankfurt. Vi var borte fra Tyskland, vi var i Amerika.

Prisstreik, svartebørs og andre daglige ting i Tyskland

Samtaler med ministerpresidentene, ledere for prisdirektorat og under-visning.

Møte mellom tyske og amerikanske ledere.

Frankfurt am Main.

Vi sitter og venter. Tåken har ligget tykk over hele Tyskland de par siste dagene. Det var det lengste opphold de store flyvemaskinene har måttet gjøre siden de begynte å bringe det nødvendige til Berlin gjennom luften. Vi venter på at tåken skal lette.

Skandinavisk ungdom synger «Es muss alles anders werden» ved en offisiell mottagelse hos ministerpresidenten i Nordrhein-Westfalen.

Frankfurt er hovedsetet for de amerikanske besetelsesmyndigheter. Og ofte må man spørre seg selv om man er i Tyskland eller i Amerika. Alt er gjort for at amerikanerne ikke skal savne sitt land for meget, og når amerikanerne gjør noe, ja, så gjør de det. Amerikanske restauranter og hoteller, barer og frisører og selvsagt ikke å forglemme de amerikanske «PX»-forretninger hvor man kan få alt fra automobiler til synåler. Forrådet av synåler og tråd kan av og til være litt knapt! Her er Amerikas sjanse til å lære tyskerne hva demokrati er.

Offenbach er en av forstedene til Frankfurt. Vi sitter en kveld hos undervisningsministeren Dr. Stein. Han mistet sin første kone under Hitler-tiden. Hans nåværende kone forteller om sine lidelser da russerne kom til Prag. De er mennesker som har lidt meget. I dag er de begge midt i kampen for å gi det til Tyskland som de har sett mangle. Og de samarbeider med den amerikanske militærguvernør for Offenbach. Han er typisk amerikaner og har all den uoppslitelige pågangskraft som kan få en litt langsom tysker til å gå i ring. Men disse har

funnet sammen. Amerikaneren har bestemt seg til å gjøre alt for at Offenbach skal bli den beste lille by i Tyskland, for ikke å si mere. Og han er kommet langt med Amerika-hus hvor folk kan komme og lese bøker og blader, se film og studere. De er også begynt et åpent Forum på amerikansk vis, og han har fått befolkningen med i samarbeide. Det viser hva en mann som har en inspirert tanke kan gjøre.

Vi sitter i «Snack-baren» like overfor jernbanestasjonen og har en kopp kaffe. En amerikansk soldat sitter ved samme bord. Vi begynner å snakke sammen. «Hvor meget sjokolade og sigaretter får dere kjøpe?» «Vi får 24 plater ren sjokolade hver uke. Og så er det fritt salg av fylt sjokolade og tyggegummi. Nå får vi kjøpe 300 sigaretter om uken.» «Bruker du alt det?» «Vi er mange som bruker alle sigarettene. Og så selger jeg noen. Jeg får 6—7 mark for pakken. Veksler vi våre dollars får vi bare 3,30 mark. Når vi bare betaler 10 cent for pakken av sigarettene, kan vi tjene bra. Og vi kan kjøpe fotografiapparater og mange andre ting her nå. Og alle gutta selger en stor del av sjokoladen sin.» Han forteller det like naturlig som han skulle ha fortalt om hva han så på kino tidligere på dagen.

«Men vi skal jo lære tyskerne hva demokrati er. Vi skal gi dem et godt eksempel?»

«En plate sjokolade kan vel ikke skade noen?»

«Blir svart hvitt fordi om det er mindre av det?»

«Well, kanskje har du noe der.» Uten å si det synes han å legge til: «Men hva skal en stakkar gjøre?»

I Stuttgart var det en ny situasjon igjen. Der hadde vært stor streik på grunn av de høye prisene. Vindusruter var blitt knust. Nå ble hele byen straffet. Ingen måtte gå ut etter klokken 9. Og ingen var ute. Byen var som utdødd. Vi skulle besøke Dr. Pechel, redaktøren for Deutsche Rundschau. Klokken var over 9, og det var en temmelig fortvilet situasjon da det ikke var noen å spørre. De fleste husene i gaten var ødelagt, men vi fant da, fram og fikk se vinduet med lys i. Vi hadde en uforglemmelig aften sammen med Dr. Pechel og hans frue. De har to små rom som er overfylt av skrivebordene og bladene og bøkene. Men denne pressens adelsmann er en av dem som forstår sitt lands situasjon. Lange tider i konsentrasjonsleir har gitt ham tid til å tenke. Hans mål nå er å bruke alt han er og kan for at pressen skal bli en talsmann for det som er positivt.

Neste morgen er vi i prisdirektørens kontor. Dr. Paul Bausch er et kapitel for seg. Han bor med sin store familie i Kontal utenfor Stuttgart. Den siste valgkampanjen var så bitter at det var mange sår. Han så det som sitt ansvar å gjøre det godt igjen. Så han gikk rundt til de forskjellige og ba om unnskyldning. Redaktøren for Stuttgarter Zeitung var kjent for sin flengende ironi. Få slapp fri. Bausch ble beskyldt for mange ting i en bitter artikkel. Han ba om å bli fritatt fra sitt embete inntil det hele var undersøkt. Han gikk i ti måneder uten noe å gjøre og uten lønn. Han ble frikjent og gjeninnsatt. Og så gikk han til redaktøren og ba ham komme og bli med til Caux. Det gjorde han. I dag samarbeider de to, og langt utenfor Stuttgarts grenser tales det om den tone som er kommet i avisen.

Praktiske avgjørelser skulle fattes mens vi satt der. Landbruksministeren ville ha avgjørelse om de kunne ta 8 mark for 100 kilo kål som skulle brukes til surkål. Bausch tenkte seg om lenge. Beskjeden han sendte tilbake, var at man ikke kunne gå med på mer enn 6 mark. Et sted måtte det stoppes. Og på sin stille måte forteller han oss om priskampen og om streiken. Vi drar med ham ut på en tur i byen, og vi skal igjennom hovedsentralen for svartebørsen. Det er en gate på toppen av bakken hvor vi kjører inn til Stuttgart. En ny ghetto. Displaced persons, vesentlig fra Polen, bor her. Vi har ikke engang stoppet bilen før de har omringet vognen. «Hva vil De kjøpe? Alt kan De få her, alt De vil. Bare si fra, De kan få alt. Smør, sigaretter, sjokolade. Hva vil De ha? Har dere noe å selge? Vi kjøper alt. Vi betaler høyeste priser.» «Hvor mange bor dere her?» «Vi er over 2000 i denne gaten. 5—6 i hvert værelse. Tyskerne bor litt lenger borte. Vi har vært i konsentrasjonsleir de fleste av oss. Vi har sett ting så skrekkelige at dere ikke engang kan drømme om det. Vi har merker på kroppen etter tortur og nummer brent inn på armene våre. Men hva skal det være? Vi spøker ikke. Dere kan få kjøpt hva dere vil. Bare si fra . . . Nei, tysk politi tør ikke komme hit. Vi er fri. Vi holder orden selv. Amerikansk politi kan heller ikke komme uten de lar oss vite om det. Hva skal det være. Vil dere veksle penger kanskje? Vi har alle slags. Amerikanske, sveitsiske.»

Bausch taler stille om det hele da vi sitter i hans kontor igjen. «Det er bare en mulighet, sier han. «Vi kan skape de beste lover vi vil og gi alle slags gode regler og forskrifter. Det hjelper ingenting hvis ikke folket har den moral og den indre villighet som får dem til å følge det.» Og han forteller en historie om en ung mann som hadde sett revyen «Den gode vei». Han arbeidet på et stort elektrisk verksted. Den følgende dag kom han inn på direktørens kontor. Mappen hans var tung og full. Han åpnet den. Det var ledninger og brytere og kontakter og all slags elektrisk materiale. «Jeg vil gjerne få levere tilbake dette som jeg har tatt uten å ha rett til det. Jeg kommer til å bringe en full mappe de neste 5—6 dager. Og her er en liste over de ting som jeg har brukt eller solgt og ikke kan bringe tilbake.» Han undres på hva direktøren ville si og gjøre. «De må betale for det som ikke er her. Men så vil jeg gjerne få si at jeg vil slå følge med Dem på «Den gode veien» De er begynt å gå. Det er dette vårt land trenger.»

Neste morgen ventet man regjeringsskise. Ministerpresidenten skulle avgi erklæring klokken 10. Han hadde bedt oss komme til hans kontor klokken ½9. Han satt og snakket om situasjonen som en mann som ikke eier en bekymring i verden. Og han fortalte om hva Moralsk Opprustning hadde betydd for ham, og hvordan han så at den ånd var den eneste som ga håp. Hr. Reinhold Maier er en sterk, rolig mann. Han er typisk representant for det seige i Wurtemberg Baden. Det er bare ett bilde på veggen i kontoret. Det er en amerikansk offiser. Vi spør hvem det er. «Å det,» sier han, «det er en av mine beste venner. Oberst Dewson. Han var den første guvernør her. Alle elsket ham. Han gjorde meget godt. Og dessverre døde han på sin

post her. Vi savner ham.» Det var ministerpresidenten i en okkupert stat som fortalte det. «Han er en av mine beste venner,» sa han om den amerikanske offiser. Lenge satt vi og snakket med den gamle kjempe som representerer det liberale demokrati. Vi holdt på å glemme at han skulle inn til regjeringsskise, og han synes å være hevet over det.

Senere på formiddagen satt vi i et stort selskap i kjelleren under Stortinget deres. De har en slags restaurant der. Vår vert, sekretær Kleinknecht, som er sekretær for fagforeningene i Wurtemberg Baden, trakterte med det de i dag kaller buljong. Sønnen til president Ebert, den første president etter forrige verdenskrig, var blant gjestene. De var fra alle partier, og det var mange meninger. Vi spurte om hvordan regjeringsskisen var gått. «Presidenten avga en erklæring, og den kunne vi alle være med på,» sa han. «Ja,» sa en av sosialdemokratene. «Det syntes å være det de kaller Moralsk Opprustning bak den erklæringen.»

Vi venter fremdeles på å komme til Berlin. Og det er så stille i Frankfurt. I dag er her generalstreik i den amerikanske og britiske sone. Det streikes mot de høye priser, som er høye. Den unge studenten selger sjokolade på hjørnet, soldaten selger sin rasjon for tyske mark, mange spør: «Hva skal det være? Vi har alt å selge.» Undervisningsministeren, den amerikanske guvernør, prisdirektøren og ministerpresidenten sa det måtte komme innenfra, ellers hjalp ingen lov eller regel . . .

Det som var Tyskland for ikke så lenge siden

På reise til München, Berchtesgaden og Dachau.

Samtale med ledere som har et svar.

München i novbr.

Huset vi bor i tilhørte en av Münchens største kjøpmenn. Kelen er helt forbauset over at vi ikke kjenner navnet hans. Han var jøde og måtte forlate det store, herlige huset, svømmebassenget og alle omliggende herligheter. Gauleiter Gieslers bror, arkitekten som bygget meget av det nye München, fikk huset. I dag er det amerikansk pressesenter, og vi som kommer fra forskjellige deler av verden for å finne nyheter av forskjellig art, vi bor her nå. Og vi spaserer alle de par minutter det tar for å gå opp og se på Eva Brauns hus like opp i gaten.

Amerikanerne har på en underlig måte overført alt som er amerikansk. Deres restauranter, forretninger, snack-bars, barber- og frisørforretninger, det er alt sammen akkurat som det er i New York eller i Iowa City. Guttene skal føle seg som hjemme. Og naturligvis har de også tatt med seg den skikk at alle reiser på weekend, om det på noen måte kan la seg gjøre. Salzburg, Oberammergau og mange av de herlige stedene ligger akkurat langt nok borte. Og vi har venner fra Amerika, så alt er i orden, vi skal på weekendtur og vi skal til Berchtesgaden.

Men våre amerikanske venner får vente litt, for selv om det er lørdag ettermiddag, så kan vi ikke løpe fra et møte, hvor mange som har sett den ideologiske revy «Den gode vei», skal møtes. Vi er kommet til Tyskland for å studere hvordan landet gjenoppbygges moralsk. Sosialdemokraten dr. Tögner taler. Han var den første ministerpresident etter frigjøringen. «Det vi politikere må se i øynene på en realistisk måte,» sa han, «er at ungdommen har mistet troen på alle politiske programmer, og det hjelper derfor ikke meget om vi eldre tror på dem. Det gjelder ikke bare ungdommen i Tyskland, men ungdommen i alle land. Men i vårt land begynte vårt politiske forfall med Bismarck som innførte det nye i vår politikk, at alt som gagnar det politiske mål kan brukes. Han var den første som åpent propaganderte for det umoralske i politikken. Og vi betaler dyrt for det i dag. Moralsk opprustning har på en praktisk måte brakt oss svaret på det. De hevder at absolutte moralske grunnregler må være det fundamentale i det politiske liv, og det må begynne med politikerne. Som gammel politiker og sosialdemokrat er jeg overbevist om at på det grunnlag skal vi få de unge til å interessere seg for våre programmer. For på det grunnlag kan de våge å tro at de ikke skal bli skuffet igjen. Men de vil ikke risikere en ny skuffelse.»

Syd-Tyskland er jo vesentlig katolsk, og det er interessant å høre den kjente katolske teolog, dr. Egenter: «Som katolsk prest og teolog hadde jeg troen på Kristus og på det hinsidige. Gjennom Moralsk Opprustning fant jeg en ny tro på at det også kan lykkes her, at vi i samfunnet kan bli en enhet. Vi må alle bli annerledes og finne sammen når vi begynner med de fire absolutter. For å gjøre det praktisk, vil jeg gjerne begynne med å be en av mine elever som er her om unnskyldning. Jeg har vært for meget professor, og for lite menneske overfor ham.»

En hyggelig kveld på et lite landsens hotell i Berchtesgaden fikk en nesten til å glemme hvor en var. Og neste morgen så vi like inn i de hvite snøtoppene på fjellene over Salzburg. De praktiske amerikanere har arrangert utflukter, så man nesten gratis kan kjøre i hærens biler og se alt det som er igjen å se på dette sted hvor så mange av de urimelige nazilederne søkte hen for å finne litt rimelighet.

Vi blir kjørt helt opp til toppen på et av fjellene, der hvor Martin Borman i utrolig høyde for 25 millioner mark bygget sitt såkalte tehus. «Eagles Nest», «Ørneredet», kaller amerikanerne det, og det har da noen mening i seg. Hitler besøkte stedet bare fem ganger, for han var redd for den nesten 500 fot høye elevator som er hogget direkte opp gjennom fjellet. Utsynet er noe som ikke kan beskrives, men det hele taper seg likesom i selve den sinnssvake idé.

Bare ruinene står igjen av Hitlers eget vakre hus, av de mange mindre hus som omga det, av hoteller og livgardens kaserner. Men det er nok igjen til at vi kan bli vist omkring og se hvor hans soveværelse og arbeidsværelse var, hvor Eva Braun hadde sine gemakker, og man forbauses over å høre at ingen av dem som visste, noensinne fortalte at hun befant seg der. Gjennom atskillige år var hennes tilstedeværelse en hemmelighet. Så man kan forstå at det er mange

Ministerpresident Dr. Reinhold Maier, Württemberg-Baden, mellom undervisningsminister Dr. Erwin Stein, Hessen, og departementssjef i undervisningsministeriet i Niedersachsen, Dr. Kurt Zierold. «Siden krigen sluttet har intet menneske gjort så meget for Tyskland som Dr. Frank Buchman,» uttalte ministerpresident Maier.

andre ting som heller ikke har vært kjent. Den store, tomme vindusåpningen etter kjempevinduet står der. Tomhet er i grunnen alt som er igjen. Men nede i den lille landsbyen Berchtesgaden finner man all den idyll og umiddelbare glede en tyrolerlandsby kan ha.

Maximillianeum er en stor bygning som ligger på en høyde midt i München. Det var en legatskole for gutter. Bygningen blir nå restaurert etter bombingene. Vi må nesten grave oss fram til tredje etasje hvor det er et brukbart værelse. Der har ministerpresident Ehard møte med de bayerske medlemmer av det parlamentariske råd i Berlin. De skal avgjøre deres stillingtagen til om Tyskland skal bli en forbundsstat eller ikke. Dr. Konrad Adenauer, presidenten for det samlede parlamentariske råd, er til stede. Han sa: «Jeg håper at det arbeid Moralsk Opprustning gjør, må bære tusenfold frukt, for det dreier seg i dag om en kamp på liv og død, en kamp mellom det onde og gode.»

Og så snart de viktigste forhandlinger er over, blir vi kalt til ministerpresidentens kontor. Han er en ekte münchener, og er en del

av sin bys historie. Han var den advokat som på statens vegne førte tiltalen mot Hitler da han sto for retten etter sitt første kup i 1923. I dag er han en av dem som bærer meget av ansvaret for sin stats framtid, og for den innstilling den kommer til å ta til det framtidige Tysklands styreform. Vi taler lenge sammen om det vi har sett og ser som Tysklands framtid, og han taler uforbeholdent åpent om muligheter og vanskeligheter. «Det eneste som kan stoppe den fare som strømmer mot oss,» sier ministerpresidenten, «er et åndelig og moralsk forsvar. Uten det nytter alt vi gjør ingenting. Derfor har vi vært så takknemlige for alt revyen «Den gode vei» har brakt oss. Og selv mange som sto tvilende ser at det er veien. Alt må og alt kan bli annerledes. Det må begynne med oss, de enkelte mennesker.»

München er noe for seg blant de mange ødelagte tyske byene. Så mange av bygningene hadde søyler, hva enten nå Hitler hadde latt dem bygge eller de var av eldre dato. Og så mange av søylene står igjen, at man av og til kan føle seg hensatt til Aten eller Roma. Et par av de gamle landemerker, Frauenkirche og rådhuset står igjen.

Omkring 20 km fra München står et stort tegn som sier Dachau. De amerikanske politifolk lar oss komme inn uten noen vanskelighet og sier lakonisk: «Dere vil vel se krematoriene. De ligger til venstre for enden av veien.» Amerikanerne har store vaskerier og lagre i det som tidligere var det verste av konsentrasjonsleiren. De går omkring og gjør sitt arbeid like selvfølgelig som om det var i Kansas City. Andre deler av leiren er flyktningeleir.

Vi kjører inn porten til krematoriene. «Dette sted er fredet til minne om de 230 000 som ble drept her.» Og det er så stille. Jeg undres på om det alltid var stille. De som gikk deres siste skritt her følte vel ikke trang til å si så meget. Og de var sikkert for lengst holdt opp med å klage. Velplaserte plakater forteller om treet hvor så mange ble hengt, og hvor man ser merkene fra tauet i barken, om veggen hvor henrettelsen ved pistol foregikk, om stedet hvor de som var hengt opp med bakbunne armer sto, og om alt annet. Og stille går vi gjennom krematoriene hvor de mange store ovnene står som de ble brukt. Ingenting synes å være forandret. Der er aske i noen av skuffene, og jeg plukker opp noen små bensplinter. Et stort oppslag på veggen får alt sammen til å være enda mer utrolig: «Her kreves renslighet. Forlat ikke arbeidet uten å vaske hendene.» Fra ovnene går vi inn i gasskammeret. «Dusj» står det med store bokstaver på døren. Hullene hvor gassen kom inn, alt er som det var . . . Barakkene er rengjorte, men bordene og stolene står stablet ovenpå hverandre. Noen har utskjæringer.

Det går hurtig nedover på autostradaen igjen. Augsburg, Ulm. Der er meget å tenke på når man kjører fra München og Dachau. I dag er der også konsentrasjonsleire som er fulle. Og de fleste ser ikke noe som hindrer at ikke nye skal bygges og benyttes. Pessimismen og håpløsheten synes å være så nærgående.

Men så må jeg tenke på den siste time i München. Den siste kvelden satt vi i et ganske alminnelig hjem. Der var mor og datter og

sønnen, 19 år gammel. Han hadde fått et par studiekamerater inn for å treffe oss. Og vi hadde brakt en ung amerikansk kaptein med oss. Konversasjonen var munter, og sønnen Wolfgang fortalte om det han hadde opplevd i det siste. Han og familien hadde måttet flytte fra atskillige hjem som var blitt ødelagt. Han kjente hele historien. Og da vi spurte hvor han hadde lært engelsk, svarte han med et smil: «Å, vi er jo den amerikanske okkupasjons barn. Men vi har sett noe nytt.» Han fortalte om hva «Den gode vei» hadde betydd for ham og hans venner. Og nå skulle 50—60 av dem møtes en av de nærmeste dager. Om vi kunne hjelpe ham? Nei, vi skulle reise neste dag, men der var kapteinen. Han bet seg i leppen. Der var mange ting han hadde gjort som ikke ville hjelpe Tyskland. Der var svartebørs og . . . Helt uvilkårlig var det blitt stille, og så sa han til Wolfgang: «OK, jeg vil gjerne hjelpe å gi noe til Tysklands ungdom. Du kan bare ringe.» Og ministerpresident Ehart som har gjennomlevd det hele fra begynnelsen, hadde gitt oss en siste hilsen til våre land: «Vi har sett det her, alt kan bli annerledes.» Jo. Vi hadde opplevd det som ville gjøre gjentagelsen av Dachau umulig. Noen få mennesker som hadde gitt alt hadde brakt begynnelsen til noe nytt i Tyskland. Det nye var stort nok til å få en til å tilgi og glemme, og få en til å se at alle må til for å skape det nye og større.

Fra «1ste Mai» i Stavanger og «Haugaland Arbeiderblad».

Fagforeningsledere som forkjempere for en demokratisk ideologi i Tyskland

Ledere for halvannen million arbeidere hjelper til med å ta

«Den gode vei» gjennom vestsonene.

Vi sitter i Frankfurt og venter på at tåken skal lette, så vi kan komme til Berlin. Dette har vært det lengste opphold i flyvningen siden «luftbroen» ble påbegynt. Vanligvis flyr en maskin hvert 4. minutt for å bringe det mest nødvendige til Berlin. Det er demokratienes del i den kalde krig om Berlin. Bare selve flyvningen koster 400 000 dollars om dagen. Da er hverken det som transporteres eller transporten til og fra flyplassene tatt i betraktning. Og allikevel er «luftbroen» til Berlin bare en liten del i den ideologiske verdenskamp. Og når man står midt oppe i det som foregår her, ser man klart at også demokratiene må vinne full og hel seir i idékrigen, hvis de skal kunne spille sin rolle. Og skal det skje, må de bli en levende inspirert kraft i mange millioner alminnelige menneskers liv. Lorenz Hagen, president for de 750 000 arbeidere i fagforeningene i Bayern, sa det slik her forleden dag: «Først når demokratiet lever av de enkelte, og gjennom dem føres til andre, til andre stater og andre nasjoner — først da får vi et sant demokrati.»

Det er denne levende tro på demokratiet som så mange av Tysklands fagforeningsledere har. De har fått den styrket under nazitiden. Og det er den tro som fikk dem til å invitere et internasjonalt lag fra Moralsk Opprustning til å komme til Tyskland sammen med Dr. Buchman og den ideologiske revy «Den gode vei». I tre uker har denne internasjonale styrke på 260 menn og kvinner fra 20 forskjellige nasjoner reist i Tyskland. Verter har vært ministerpresidentene i Bayern, Würtemberg-Baden og Nord Rhin Westfalen og deres regjeringer samt fagforeningsledere i Bayern, Hessen og Nord Rhin Westfalen.

I de ødelagte byer i München, Stuttgart, Frankfurt, Essen og Düsseldorf har tyskerne sprengt teatrene, og de har stått i timevis etter at revyen var forbi, for sammen med de mange fra andre land å diskutere hvordan de kan gjenoppbygge Tyskland og hvordan de kan bidra til å skape et sundt og varig grunnlag for demokratiet.

En ting man har måttet legge merke til på denne tur, har vært det utmerkede samarbeid der har vært mellom ledende tyskere og de amerikanske og britiske besetelsesmyndigheter så snart det har vært tale om å samarbeide for å gjøre noe for Moralsk Opprustning, hva enten det har vært tale om transport, mat eller steder å bo. I Düsseldorf ble måltidene servert på en Rhinbåt som ligger fortoyet like nedenfor regjeringsbygningen. Mange av dem som er kommet hit sover på et annet skip som hollenderne har sendt opp for å hjelpe. Tyske familier som allerede bor trangt, har åpnet sine hjem. Ministerpresident Arnold uttrykte grunnen til det slik: «Vi setter alle pris på den legende kraft de bringer med seg til Tyskland.»

Fagforeningslederen for 3 millioner arbeidere i den britiske sone, Dr. Hans Böckler, sa: «Når folk fra alle samfunnslag arbeider sammen for å gjenoppbygge Tyskland, da har vi håp om en bedre framtid. Det er min faste overbevisning at Moralsk Opprustning vil hjelpe oss til å finne den gode vei som fører oss til virkelig frihet.»

Det var en fryd å treffe en av Tysklands store forkjempere for fagforeningsbevegelsen — Gustav Schiefer. Han er nå visepresident i Bayern, men en gang var han leder for alle fagorganiserte i hele Tyskland. Han er 72 år gammel, men da vi treffer ham i hans kontor om kvelden ved 6-tiden, etter at han har sittet i avgjørende konferanser siden tidlig morgen, er han som en skolegutt som nettopp er kommet ut i frikvarteret. Og da en av utlendingene bodde hos ham, sprang han opp på loftet og hentet sin gamle bayerske hatt med den lange fjæren i og danset omkring. Som så mange av dem som tar ansvaret for å gjenoppbygge det som er blitt ødelagt under Hitler, er Gustav oppe ved 7-tiden, og han er sjelden hjemme før ved midnatt. Siden 1. mai 1945 har Schiefer og hans medarbeidere gjen-skapt fagforeningene. De har i dag tre kvart million medlemmer med 75 ungdomsgrupper som til sammen har 100 000 medlemmer under 21 år. «Vi tror,» sa Schiefer, «at Moralsk Opprustning og fagforeningsbevegelsen kan begi seg på veien sammen. De er begge store bevegelser som skaper grunnlaget for varig fred, og de legger grunnlaget for å skape det demokrati våre hardt prøvede land trenger til. Og på denne måte skal vi ikke bare tjene våre egne land, men hele verden. Og vi

vil sette alt inn på igjen å gjøre Tyskland til det land dere synger om, et land som Gud elsker.»

I München ønsket hele lederskapet for de bayerske fagforeninger laget velkommen. Amerikanere, engelskmenn, hollendere, australiere og skandinaver fylte kontorene. Og etter diskusjonen planla de hvordan de kunne bringe Moralsk Opprustning videre i Tyskland ved å vise revyen «Den gode vei» gjennom radioen og gjennom avisene.

I Stuttgart ønsket Wilhelm Kleinknecht, generalsekretæren for fagforeningene i Würtemberg-Baden, velkommen. De har 460 000 medlemmer. Det var første gang siden krigen de hadde gjester til å bo i sitt hovedkvarter i München. Men nå hadde de 8 av de fremmede som sine gjester så lenge de var i München, og på den måten ga de uttrykk for det internasjonale fellesskap de føler med kameratene i Moralsk Opprustning.

Willi Richter som er president for fagforeningene i Hessen i den amerikanske sone, har ansvaret for 600 000 medlemmer. Sammen med Karl Pisper, sekretær for Frankfurt, organiserte han fordelingen av billetter i de forskjellige fagforeninger og i fabrikkene, så flest mulig arbeidere kunne komme og se «Den gode vei». Etter den første forestilling inviterte de en del av dem som spilte til å komme og tale til et ledermøte, og hjelpe dem til å se hvordan de kunne bli en kraft i byggingen av det nye demokratiske Europa.

I alle disse byene har vi til tross for ruiner og skuffede håp, sett en ny tro på demokratiets mulighet bli skapt i menneskers hjerter. Vi har sett menn og kvinner hvis håp og varme var forsvunnet. Men på kort tid har de fått glimt i øynene igjen, håp i hjertene og noe å leve og kjempe for. Og det ser vi, her er demokratiet — ikke bare riktige ord som er skrevet i en grunnlov, men ild i menneskers liv, og en levende ideologi som setter den i stand til å besvare diktaturtendensene og skape en framtid hvor alle er sikret frihet. Vi har sett at Tyskland har det til felles med våre andre land, at bare gjennom en livskvalitet som alle vil leve og kjempe for, kan demokratiet finne en mulighet for å bli sant og varig, og bare på den måten har vi håp for varig fred.

Med sukker og poteter over luftbroen til Berlin

*Litt fra byen som lever i spenning,
og hvor man får 25 kg. kull for vinteren.*

Berlin, november 1948.

Nå må vi bare vente litt til det blir gitt klarsignal, så vi vet det er en liten plass for oss også,» sa kapteinen. Han kom fra North Carolina og hadde fløyet mat og krigsmaterialer over fjellene til China under krigen. Vi hadde ventet fire dager. Tåken hadde vært så tett at det hadde vært umulig å fly. Det var den lengste stopp de hadde hatt siden de var begynt å bringe det berlinerne trenger gjen-

nom luften. Men nå satt vi og ventet, og alt var klart. Lettiske og polske flyktninger hadde lastet maskinene med de ti tonn den kan ta, og det gikk på utrolig kort tid. Vi hadde sukker og tørrede poteter med oss. Amerikanerne gjør sitt ytterste for at dette skal lykkes. De ofrer utrolige summer, og når man har anledning til å gå igjennom det hele så inngående som vi har, forbauses man over deres teknikk og dyktighet. De mange soldater og offiserer som man ser i Frankfurt og München, viser seg her å være mannfolk som er sin oppgave voksen og som kan slite i det i 24 timer om det skal være.

Maskinene står i kø. Det er så mange andre som skal avsted fra Wiesbaden at luftkanalen er full, og her er ikke noe juks. De har sin bestemte kanal å fly i, og den holder de seg til. Her er ikke noe sludder fra demokratiens side. Kapteinen er utålmodig. Det er som larmen fra alle de svære motorene gjør ham mer utålmodig. «Det er så dumt alt sammen,» sier han plutselig. «Vi fløy og kjempet i en krig, og så vant vi. Og nå er vi kalt over hit for å fly mat til Berlin fordi våre allierte venner ikke vil la oss sende tog eller biler igjennom det land de besetter. Hvor lenge tror De vi skal holde på?» Han skyver luen bakover, og sier igjen: «Det er så dumt. Og kone og barn sitter hjemme.» Radioen melder klar.

Vel halvannen time senere er vi på Tempelhof i Berlin. Flyet taxier opp mot de svære bygningene, og vi er knapt nok stoppet før en liten restaurant er kjørt opp ved siden av oss. Vi får sjokolade å drikke og «hamburger» å spise. Vi er i Berlin. 10 tonn matvarer er kommet til byen, og andre maskiner kjører opp med mer mat og mer kull og alt det en by trenger for å kunne eksistere. 3300 liter bensin bruker disse maskinene på en rundtur, og de kan sjelden bruke gummihjulene mer enn 3 turer. Landingsbanen er dårlig. Og skulle den repareres, måtte de fly sement også fra vestsonen. Så da er det billigere og mer praktisk å fly nye hjul fra Amerika.

Berlin. Vi er på tur gjennom byen. Inntrykket er slik at man lenge ikke vet hverken hva man skal si eller tenke. Det er ruinene, alt det som er så totalt ødelagt. Men det er ikke det som gjør det sterkeste inntrykk. Det er menneskene som ser så utrolig grå ut, og som er meget dårlig kledd. Men det er likesom en underlig lammende hånd som ligger over det hele som gir et inntrykk slik at man nesten tar seg til strupen fordi det er vanskelig å puste. Det hele er ikke dødt, det er likesom noe verre, apatisk.

Før vi kjører gjennom Brandenburger Tor, stopper vi ved det mektige monumentet russerne har bygget til minne om sine døde og til minne om at det var dem som inntok Berlin. Det er i marmor, og marmoret har de hentet fra Hitlers Reichskanselei. Og vi ser utover Berlin, oppover og nedover Unter den Linden. Nesten ingen mennesker å se og få kjoretøyer. Bak monumentet står skjelettene av Riksdagen og Krolloperaen. Mengder av blomster og kjempekranser ligger rundt hele monumentet. En russisk soldat står vakt, ubevegelig som monumentet er han. En russisk offiser kommer oppover trappene med luen i hånden. Han er ung og kraftig.

Vi kjører gjennom Brandenburger Tor og er i den russiske sektor.

De førte en ny melodi med seg inn i Tyskland — «Caux-folkene». Slutningsscenen av «Den gode vei».

De skal vite hvem vi er. Det mektige Reichskanselei ligger fullstendig i ruiner og marmoret er borte. Bare en av de nye bygningene står igjen. Det er Görings luftfartsministerium. Hvitt og skinnende står det der, og er nå hovedkvarteret for de såkalte «frie fagforeningsbevegelser». Det er de fagforeninger russerne anerkjenner. Det er ikke noe mer merkelig ved denne del av byen enn ved de andre delene. Flere av de store bygningene sto her, og de er ødelagte så å si alle sammen. Menneskene er kanskje enda gråere og ser litt mer håpløse ut. Og allikevel. Berlinerne står midt oppe i en realitet det ikke går an å filosofere over. Det er som det er, og de vet ikke hva som kan komme. Men vi lærte meget av dem de dagene vi var der. De er bestemt på å kjempe det hele igjennom, og de tror mange av dem på at det kan lykkes. Men de vil kjempe i alle tilfelle. Vi ser bare noen få russiske offiserer på vår tur gjennom hele sektoren. Det sies at de har funnet det propagandamessig mer hensiktsmessig å holde soldatene utenfor byen. Ute i Potsdam og de andre garnisonsbyene er de store soldaterforlegningene. Og ingen vet noe riktig å fortelle derfra, bortsett fra at de gamle slottene Sans Souci og andre skal være uberørt.

Ikke langt fra Stadium i den engelske sektor kjører vi forbi en minnestein som sier: «Africa, Italy, France, Belgium, Holland, Germany, Berlin.» Det er det engelske minnesmerke over krigen 1939—45 over de falne.

Berlin i dag er ikke ruinene, det som står igjen som minnesmerker

om kamper og seire. Berlin i dag, det som interesserer og teller i Berlin i dag, er menneskene som lever der. Og bare i selve byen bor det fremdeles flere mennesker enn i Norge. De er mennesker som har tatt feil, mennesker som har levet i storhetstid og i nederlag. De er mennesker som har sett riktig, og som med fare for deres liv daglig igjen og igjen har kjempet mot det de så som galt, som fortsetter å gjøre det. De er enkle mennesker som lever på det lille de tror og vet, og de er kompliserte mennesker som endelig vil se det hele filosofisk for å tro at de kan forstå. Men de er alle mennesker som sitter i en felle. Og de kjenner fellen nå, og vi møtte ikke ett menneske som søkte å bortforklare dens eksistens.

Så vidt berlinerne vet i dag, får de bare 25 kg. kull pr. husstand for hele vinteren. De har allerede bare 2 timer elektrisk kraft i døgnet. Og alle som kan er ute og plukker ved. Men ved er et altfor sterkt uttrykk. De plukker bitte små kvister eller hva det er som kan brenne. De håper det vil varme. Ute i Grinewald treffer vi mange av dem, og vi tilbringer lang tid med disse enkle menneskene som det er så mange av i Berlin, de som skal stemme og vise sitt land og verden hva de mener. To gamle forteller med stoisk ro om hvordan de har vært igjennom begge krigene, om hvordan deres sønner er gått ut og falt. To ganger har de mistet alt de hadde spart sammen. Nå er de bare gamle og kan ikke stort mer, men, sier hun med et rikt smil: «Det går.» De har hverandre de to gamle, og bare det er en hel del i Berlin i dag. Litt lenger borte er en del damer, middelaldrende, ensomme. De vet i grunnen ikke hvordan det skal gå, sier de, men det har gått hittil. Og det samme sier sjåføren som kjører oss. Og alle har de ett til felles. De føler de kan komme over alt, om de bare kan slippe å få en ny krig. De er rolige. Og vi hørte mindre klage i Berlin enn i noen annen by vi har vært. De lever midt i realiteten, og de har sett mer av den.

Like stor skamplott som konsentrasjonsleirene og alt det annet er på det tyske navn, like stor skamplott er inntoget i Berlin i denne krig for de allierte. De faktiske historier om hva som skjedde da de russiske tropper kom hit, kan kun fortelles av dem som opplevde dem. Og vi sitter overfor det faktum at her er over tre millioner mennesker som har opplevd det samme. Man mener at knapt 10 prosent av kvinnene slapp for overgrep. Meget skal skje for at de alle skal glemme. Men der ligger vestmaktens chance. Kan de bringe berlinerne det som gjør at de også kan glemme, da vil det hele lykkes. Skjer ikke det, brukes de 3500 liter bensin pr. tur og de mange gummihjul forgjeves.

Omtrent midt på Kurfürstendamm ligger en stor bygning som var papirfabrikk. I dag er det tysk hospital. I et værelse der sitter vi en ettermiddag sammen med overlægen og tre av lægene. De har sett meget. De sitter midt oppe i den verste nød. Bare det å være læge er vanskelig nok, for det er så mange læger at det ikke er bruk for dem. En medisinsk student kommer også inn, og vi snakker sammen om Berlin og framtiden. De forteller like rolig som de andre om sine vanskeligheter. Og når vi sammenligner våre erfaringer om det som

foregår, er vi enige om at det er menneskene det kommer an på. Enten kan og må menneskene bli annerledes, eller det hele er håpløst. Et dypt vennskap vokser fram mellom oss på noen timer. «Det er mennesket, det menneskelige det kommer an på. Og det at vi kan snakke sammen som vi gjør her, det er det vi trenger mest til i Berlin. Jeg tror vi skal kunne komme igjennom uten meget av det vi selv nå holder for helt nødvendig. Men våre hjerter er det kaldeste. Og om ikke noen lærer oss hvordan vi skal åpne dem og gjøre dem varme overfor hverandre, så går det ikke.» Det er mennesker som så å si på alle måter befinner seg i den mest pinaktige situasjon som sier det. Det er mennesker som ikke bare kjenner sin egen nød og vanskelighet, men som daglig stilles overfor mange andre menneskers tilsynelatende uløselige problemer.

Om kvelden er vi hjemme hos et av bystyremedlemmene, en vel kjent politiker. De har gjennomlevd hele krigen i Berlin etter at han har vært satt ut av sitt embete av nazistene, og knapt nok visst hvordan de skulle klare seg i mange av de gode år. Ved befrielsen ble alt brent, og da hun et par dager etterpå fikk et barn, hadde hun ikke så meget som et lommeterkle å ha rundt den nyfødte. Vi får de siste politiske nyheter. Russerne har nettopp vært inne i vestsonen, har satt vaktmannen for kommunens bilpark geværet for brystet og har bortført 13 av kommunens biler. De påstår at bystyret skal sitte i østsonen, og der skal vognene være. Det påstås også at vestmaktene sendte protestnote. Jo, her nytter ikke drømmerier. Her er det eneste som nytter realitet. Og de står sammen de to, mann og kone. «Vi har sammen sett det som er svaret på hva som enn skal komme. Vi blir her, dette er vår plass. Vi har funnet det som gir oss et svar på alt vi har møtt hittil og det som skal komme. Og vi har sett at vi kan gi det til våre venner. Det at Gud leder oss og gir oss en plan for våre liv, det er den sterkeste realitet, og det kan ingen ta fra oss.» Vi traff noen, og vi hørte om mange mennesker i Berlin som har erfart det samme. Og de begynner å finne sammen for å kjempe for det de har funnet og for å gi det videre til andre. Og når jeg tenker på de politikere jeg møtte, må jeg tenke på biskop Hanns Liljes ord da vi talte med ham i Hannover: «De eneste politikere som har en mulighet for å gi Tyskland det som trengs i dag, er de som har en personlig tro. For de er de eneste som står fri til å kjempe for hva de vet er rett.»

Neste morgen kom en ny rystende nyhet. Ingen av dem som bor i østsonen skal få lov til å ferdes i de andre sektorer uten spesiell tillatelse, og ingen fra de andre sektorer får slippe inn i østsektoren. Hva det skal bety for dem som arbeider på det ene sted og har sitt hjem på det annet, eller hva det skal bety for dem som har familie i den annen sektor, er i dag umulig å forstå.

Men da vi fløy ut fra Tempelhof igjen en tåket kveldstund, så følte vi oss nesten triste over å reise fra Berlin. Berlin i dag er ikke det vi trodde den ville være. Og den er ikke det grusomme den var første dag, da det nesten syntes utenkelig å komme over det vi hadde sett. Berlin er ikke for oss bare et spørsmål om vanskeligheter og grusom-

heter eller om mennesker som sitter i en felle. For oss er Berlin mennesker vi kjenner, mennesker som er redde og som ofte tror at det ikke skal gå lenger. Men mennesker som så igjen vender seg til den enn sterkere realitet, at de i sine liv har funnet det som vinner over alt annet. De er litt tause. De sier kanskje ikke meget til en fremmed før man kan røre ved hjertene. De er skuffet og bedradd, og mange av dem vet at de har vært del av et system. Berlin er for oss mennesker som lytter. De lytter etter maskiner som kommer inn over byen hvert fjerde minutt og bringer dem noe de kan spise, litt de kan ha på seg, og de håper på mer enn de 25 kg. kull de vet om i dag. Men de lytter etter mer. De lytter etter mennesker som skal komme og varme hjertene deres og hjelpe dem til bedre å leve igjen - nom det de er satt i. De vil ikke flykte. Mange vil ikke engang la deres barn gå fra dem. Men de lengter etter mer av det som gir livet verd når det ingenting annet er igjen. Berlin er for oss mennesker vi gjerne vil vende tilbake til, mennesker som venter og lytter.

Tyske problemer i tverrsnitt

Eckernförde, desember 1948.

Hvis man kommer til Tyskland i dag for å studere problemene eller for å analysere situasjonen, blir man aldri ferdig. Tyskland i dag er bare problemer. Tyskland i dag er det mest avgjorte bevis på at krig aldri løser noen problemer, det skaper bare nye, mer uløselige problemer. Tyskland i dag er nesten som er mareritt, og allikevel... Vestmaktene er begynt å innse at det ikke kan skapes et levedyktig Europa uten Tyskland. Østmaktene har sett og forstått det for lenge siden, derfor er de kommet så meget lenger med sin plan. Og nå står vi og kikker på Tyskland fra øst og fra vest. Vi kjempet imot Tyskland for ikke så lenge siden, og vi vant. I dag står vi og skal vinne Tyskland og det tyske folk. Hva kan og skal vinne dem? De som finner svaret på det spørsmål vil bestemme historiens gang for de neste generasjoner. Det hjelper ikke lenger bare å ta problemene fram og kikke på dem. Problemene må finne en løsning. For problemene er ikke bygninger som er ødelagt, uvurderlige kulturelle verdier som er gått tapt eller unge som er drept. Problemene er mennesker som lever videre. Og de menneskene må finne et svar og en vei å gå.

Vi har vært i Tyskland i seks uker, og vi har bilt 6000 km. Vi har sittet på Blåkorskontorene på jernbanestasjonene hvor folk kommer igjen og spør etter dem som er kommet bort. Flyktninger kommer stadig. Mange søker dette kontor som siste håp. Men det er ikke bare å ta imot dem lenger, forteller man oss. For mange utgir seg som flyktninger som er noe helt annet. «Der er nå kanskje det største problem midt i flyktningsproblemet,» forteller en av lederne. Vi har gått igjennom de svære katakomber som ble bygd som beskyttelsesrom. I de fleste byer er de i dag hoteller, eller ganske enkelt steder

Frank Buchman foran utstillingen av fotografier som fulgte med «Den gode vei» i gjennom Tyskland.

hvor mennesker som ikke har noe annet sted å gå, får lov å komme og ligge på en benk eller på golvet. Uten å si stort gikk vi gjennom gasskamrene og krematoriene i Dachau, og like tause satt vi og lyttet til berlinernes opplevelser, da de befriende seierherrer toget inn og ødela Berlin. Vi har sittet i fortrolig samtale med statsministrene og mange andre ledende menn fra alle partier i de forskjellige stater og byer som vi har vært i. Amerikanske piloter fløy oss til Berlin og tilbake igjen. I de forskjellige byer har vi bodd sammen med pressefolk fra så å si alle verdens kanter, og vi har diskutert problemene med dem. Vi har vært til pressekonferanse med general Clay og med

den tyske general som nettopp var flyktet fra østsonen. Der hvor de amerikanske og engelske soldater ferdes har vi truffet dem, og mange sitter i administrative stillinger. Timevis har vi gått og snakket med unge som driver svartebørs, og vi har vært inne i svartebørssentralene, hvor få ellers kommer. Fortvilede husmødre har fortalt oss om sine vanskeligheter, og ungdom har vært fandenivoldsk og sterk og lengtende. Vi har levd midt blant ruinene, og har sett dem når solen får det hele til å bli utrolig realistisk, og når månen gir det et forsonende og nesten romantisk skjær. Vi har sett og opplevd Tyskland i dag.

Etter de 6000 km syntes bilen det kunne være nok, og det er grunnen til at vi tilbringer et døgn i Eckernförde, det lille vakre sydslesvigske sted som opplevde sin storhetstid i 1936 da de olympiske seilaser var her. Bilen sa stopp like ved de store torpedofabrikkene. Og her har vi funnet et nytt problem. Like overfor fabrikkene er en tysk flyktningssleir. Vi har gått gjennom den og har besøkt mange av familiene. Hvis man vil se hva det virkelig er å bo mange familier i ett rom, å måtte krype over andre familiers senger for å finne sin egen seng, mens noe ubeskrivelig koker på den lille komfyren borte i hjørnet, så skal man ta en tur hit. Og to minutter fra leiren ligger den svære, røde fabrikkbygningen. Den skal sprenges i luften om noen få dager. «Hvorfor kan vi ikke få bo der? Der kan bli plass til 10 000 mennesker. Og det koster ikke så meget, for de kan bare dele av lokalene med skillevegger. Tenk hvor godt vi kunne ha det. Så kan de jo sprengte alt det andre som har militær betydning,» sier de som hver dag ser de nesten uoverkommelige problemer i øynene. Man kan ikke si noe. Uvilkårlig vil man være med å protestere, for det synes så hjerteløst og ufattelig at en bygning som kan brukes til beboelsesrom skal ødelegges. Men man vet ikke alt som ligger bak.

Vi står sammen med verksmesteren som arbeider på bilen sammen med to av sine medhjelpere. Den ene kom hjem fra russisk fangenskap for noen få måneder siden. Han hadde arbeidet i gruvene, og da han ikke kunne mer, ble han sendt hjem. Den annen kom hjem fra Frankrike for to måneder siden. Hans hjem var i en liten by nær den polske grense, men tilbake dit vil han ikke. Så han er en av dem som har fått befolkningen på små steder som dette til å bli så å si fordoblet. Og det er problemet for alle de små byene utover landet. De er ikke blitt ødelagt av bomber eller kanoner, men i dag er de fulle av flyktninger, og mange av flyktningene er barn eller kvinner eller gamle som ofte ikke kan gjøre stort. De voksne mennene ble tatt før de fikk anledning til å flykte.

Verksmesteren snakker gjerne. Han spør hva vi mener om tyskerne, om vi ser noen muligheter for dem. For oss selv er det vanskelig å håpe, sier han, for de som tar lederskapet i dag er de samme gamle som ledet oss før 1933. Og den gang lot de oss i stikken, sa han. De to hjemvendte krigsfanger er enig med ham. Og etter å ha sett Tyskland i dag, må man uvilkårlig gi dem rett. I alle partier har vi truffet omtrent bare gamle ledere. Og hvordan kunne det være anderledes? Alle de som styrte fra 1933 til sammenbruddet er naturligvis forhindret fra å bruke sine erfaringer. De ville ikke passe inn i et

demokrati. Og få eller nesten ingen andre har hatt anledning til å lære noe i alle de årene. Så Tyskland har i øyeblikket ingen andre å falle tilbake på enn de gamle. Og selv om man i dag stemmer på dem, er det vel forståelig at man har vanskelig for helt å stole på dem som lot en i stikken den gang. Det samme gjelder for alle partier. Det trenges nytt lederskap og friskt blod. Hvis veststatene kan hjelpe Tyskland til å få fatt i de unge som kan og vil bli de framtidige ledere, har vi en stor chance. Hvis veststatene kan hjelpe dem til å finne den moralske holdning og den tro som kan få dem til å gjennomføre et inspirert demokrati i Tyskland, da har vi en mulighet. Vi står overfor prøven. Og jeg tror mange begynner å se at vi kan ikke gi det vi ikke har. For vi står overfor livsrealiteter. Tyskerne våger ikke å bli skuffet en gang til. Det er en dypt såret nasjon, som ministerpresident Arnold sa. Hvert menneske vi har vært sammen med, er merket for livet av tolv års diktatur, av mange kriger og av totalt nederlag. Hva det betyr, må oppleves, ellers kan det ikke fattes. Men det hjelper ikke å by disse mennesker fine teorier. Her kommer spørsmålet om eksemplets makt. Kan våre demokratier vise og gi det rette eksempel? Hvis ikke, er det vel bare logisk og naturlig at andre idéer seirer.

Og det er andre idéer som kjemper i og om Tyskland i dag. Alle tenker straks på kommunismen. Og det er sikkert og visst, den kjemper på alle måter og med alle våpen. Men det underlige er å se at materialismen som jo er kommunismens grunnleggende doktrine, den kjemper innen alle partier. Derfor er det så vanskelig å snakke om inspirert demokrati.

Nazismen er heller ikke borte. Og det er vel heller ikke så underlig. Nazismen var tyskernes ideologi, deres livsfilosofi og deres livsform i tolv år. Selv om mange utvilsomt kjempet imot, var den sterk, og vanskelig å styre helt klar av for dem som levde midt oppe i det. Og en livsfilosofi forsvinner ikke automatisk fordi de som tror på den lider nederlag. Mange som har det vanskelig i dag undres ofte: «Vi hadde det jo tross alt så meget bedre den gang. Var det da så så galt?» Ingen kan leve i et vakuum. En ny idé, en ny tro må komme. Demokratiene har anledningen til å gi den rette tro, den rette livsform til Tyskland, hvis de selv har den. Og bare da!

Vi kom til Tyskland for å studere Tysklands moralske gjenreisning, og da særlig på grunn av det som er skjedd gjennom de menn som har vært i Caux og sett Moralsk Opprustning, og som følge av 300 menneskers besøk med den ideologiske revy: «Den gode vei». I følge mange av de ansvarlige lederes utsagn har Tyskland i disse få ukene fått et nytt håp. «Det disse mennesker lever, er en realitet ingen kan benekte. De lever det vi håper å finne,» sa ministerpresident Arnold. «De har gitt nytt håp til alle politiske partier, og vist oss at på et moralsk grunnlag kan vi oppnå det vi kjemper for,» sa sosialdemokraten, tidligere ministerpresident Högnér. «Vi er stille sammen foran hver viktig avgjørelse for å se hva som er rett, istedenfor hvem som har rett,» sa hans motstander, dr. Horlacher. «Det er gjort mer for å gi denne stat et sant demokrati i de siste 24 timer enn i de fore-

gående tre år,» sa en høy embetsmann. Og slik kan det fortsettes. Det merkes også på en diabolisk motstand mot dette positive arbeid. Vi har sittet overfor menn i ledende stillinger som vil sette alt inn på å hindre dette arbeids framgang. Men de som kom var innbudt for å «gi det tyske folk nytt håp og ny styrke». Det er begynt, og det kan aldri stoppes. Vi tenker med dyp takk på disse realpolitikere som har tatt virkelig ansvar for sitt land. De vet, og tar konsekvensen av å vite, at bare et mirakel kan redde Tyskland. Gjennom moralsk gjenoppbygging under Guds ledelse kan miraklet skje. Og bare på den måten. Kontrasten mellom krisens størrelse og kurens enkelhet er sterk. Det gjelder det enkelte menneske, hans liv og forhold til Gud.